

Tystnad, samtycke eller protest?

– En studie av reaktionerna på reformerna av idrottsämnet i grundskolan 1962-1994

Skolans idrottsundervisning har under 1900-talets andra hälft reformerats avsevärt. De läro- och kursplaner som infördes med grundskolan 1962 har föga gemensamt med dem som i dagsläget styr skolans verksamhet. Men hur har dessa reformer mottagits av berörda parter? Hur har idrottslärarkåren, utbildningssäten och den frivilliga föreningsidrotten reagerat i samband med reformerna av ämnet? Har man reagerat med tystnad, samtycke eller med protest?

Läroplansreformerna kan i retrospektiv ses som delar i en process som lett till en omfattande omvälvning av idrottsämnet. Denna process kan sägas ha kännetecknats av tre huvudsakliga tendenser. För det första kan det konstateras att idrott och idrottsgrenar fått en alltmer marginaliserad status. Detta är synnerligen märkbart efter 1994 års skolreform där idrottsgrenar, vilka tidigare hade omfattat huvuddelen av antalet huvudmoment, kom att förlora sin dominerande ställning. I Lpo 94 var anvisningarna för vilka typer av idrotter som skulle omfattas av ämnet mycket korthuggna och fragmentariska. För det andra kan en tilltagande vilja att teoretisera ämnet skönjas. Ett

teoretiskt moment, ergonomi, tillkommer i och med Lgr 80. Under 1990-talet kom teoretiska moment, i form av den förebyggande hälsovården, att bli ett av totalt tre kunskapsområden (se tabell 1). Idrottsämnet omvandlades sakta men säkert från ett praktiskt övningsämne mot ett alltmer teoretiskt kunskapsämne. Dessa båda tendenser kan kompletteras av en tredje, delvis motstridig sådan: läroplanernas innehåll förefaller karakteriseras av en tilltagande otydlighet. Detta avspeglas i synnerhet i huvudmomenten/kunskapsområdena vars innehåll blivit allt mer allomfattande och därmed otydliga. Detta sammanfaller också med ämnets allt mer holistiska inriktning av ämnet,

Lgr 62/Lgr 69: Gymnastik "Huvudmoment"	Lgr 80: Idrott "Huvudmoment"	Lpo 94: Idrott och hälsa "Kunskapsområden"
Gymnastik	Gymnastik	Rörelse, rytm och dans
Dans	Hälsa, hygien och ergonomi	Natur och friluftsliv
Lek	Bollspel och lekar	Livsstil, livsmiljö och hälsa
Bollspel	Dans	
Fri idrott	Fri idrott	
Orientering	Orientering och friluftsliv	
Skridskoåkning	Lek	
Skidåkning	Simning och livräddning	
Simning	Skidåkning	
	Skridskoåkning, iskunskap och livräddning	

Tabell 1 – Idrottsämnets namn och innehåll i grundskolans kursplaner 1962-1994

Källa: Läroplan för grundskolan – Lgr 62, Stockholm (1962), s 350-355, Läroplan för grundskolan – Lgr 69, Stockholm (1969), s 166, Läroplan för grundskolan – Lgr 80, Stockholm (1980), s 91-97, Kursplaner för grundskolan – Lpo 94, Stockholm (1994), s 31.

Bilden visar "Matematik på nytt sätt". Inför arbetet med Lpo94 lyftes argument fram som att idrott var bra för hälsa och kropp. Senare motiveringar försöker även lyfta fram den motoriska träningens betydelse för ämnen med teoretisk inläring. Pressens

där även psykologiska faktorer och miljöfaktorer inorporerats i verksamheten.

Den fråga som härmed inställer sig är vilka reaktioner som dessa förändringar orsakade. Vilka krav ställdes i samband med reformerna av ämnet? För att svara på denna fråga har ett antal aktörer med intressen i idrottsundervisningen identifierats: 1) Riksidrottsförbundet, som representant för den frivilliga föreningsidrotten, 2) Svenska gymnastiklärarsällskapet och Läraförbundet, som representanter för idrottslärarkåren och 3) Idrottshögskolan i Stockholm, som representant för landets utbildningssäten för idrottslärare. Tillsammans utgör dessa aktörer de viktigaste för svensk idrottsundervisnings vidkommande. Den följande framställningen kommer att fokusera på hur dessa aktörer reagerat under de skolreformer som ledde fram till

läroplanerna Lgr 62, Lgr 69, Lgr 80 och Lpo 94.

Reaktioner i samband med Lgr 62

Arbetet med Lgr 62 väckte relativt likartade reaktioner bland de olika aktörerna. Genomgående visades missnöje med läroplanens innehåll. Från Riksidrottsförbundet riktades kritik både mot det upplägg som reformarbetet av ämnet fått, främst på grund av att ingen expertgrupp hade tillsatts, och innehållet i förslaget. Man menade att statsmakten inte tillräckligt beaktade idrottsämnets betydelse. Ämnet var enligt Riksidrottsförbundet det enda som förberedde ungdomen för vuxenlivets fysiska vedermödor, vilket var särskilt viktigt i ett samhälle som blev allt mer stillasittande. Vad var det då man hade att invända mot? En sak var friluftsupplägget som orsakade irritation då de enligt

förslaget skulle komma att omfatta sådant som ej ansågs höra till ämnet. Det var breddningen av momentet, vilket ledde till att bland annat trafikundervisning och brandskydd infördes, som orsakade irritation. Det traditionella innehållet, vistelse i skog och mark, efterfrågades. Men yttrandet visade också att man värnade om Riksidrottsförbundets egen verksamhet. Förbundet menade att skolans idrottsförening negligerats och i högre grad borde framhållas som en betydelsefull föreningsform för skolväsendet. Man framhävde således Skolidrottsförbundets verksamhet. Avslutningsvis kommenterades också tidstillsättningen. För att kunna upprätthålla goda levnadsvanor och en god arbetsförmåga bland medborgarna måste ämnet tilldelas fler timmar. Denna kritik ventilerades från flera håll: dels i ett remissyttrande, dels i samband med 1961 års Riksidrotts-

möte, och slutligen via Skolidrottsförbundet, som agerade självständigt men med exakt samma argument som moderorganisationen.

Idrottslärarkåren gav, genom Svenska Gymnastiklärarsällskapet, uttryck för en liknande ståndpunkt. Missnöjet riktade sig inte främst mot ämnets innehåll, gällande målsättning och huvudmoment var sällskapet i stort sett nöjt, men samtidigt hävdade man att skolans idrottsundervisning hade avsevärt mer att erbjuda gällande skolungdomens utveckling än vad läroplansförslaget tagit fasta på. Man menade att nuvarande förslag inte på ett tillfredsställande sätt skulle förbereda skolungdomen för det kommande yrkeslivet eller bidra till att ge eleverna en meningsfull fritid. Detta främst på grund av att idrottsrörelsens betydelse ignorerades. Friluftsupervisningen betonades också. Breddningen av innehållet ansågs vara av ondo. Vistelse i skog och mark betraktades som nödvändig för att väcka intresse för den svenska naturen såväl som för andra ämnen, som exempelvis biologi. I och med breddningen av ämnet var det enligt förbundet tveksamt om traditionellt friluftsliv överhuvudtaget skulle få plats på schemat när brandskydd, trafikvetenskap med mera hade fått sitt. Dessutom komplicerades bilden, enligt sällskapet, av att idrottsämnet hade alldeles speciella förutsättningar jämfört med övriga ämnen. I de teoretiska ämnena kunde bristande kunskaper repareras senare i livet, men detta var ej möjligt i fråga om den fysiska utvecklingen. I det skede där kroppen var under tillväxt var idrottsämnet oundgängligt och fysiska problem som uppstod i ungdomen skulle få livslånga konsekvenser för individen. Tidstilldelningen kommenterades också. Liksom Riksidrottsförbundet krävde man ett minimum av tre skoltimmar i veckan.

Idrottshögskolan inkom också med ett remissyttrande under hösten 1961. I detta yttrande märktes det tydligt att Idrottshögskolan var en institution med nära koppling till idrottslärarkåren. Remissyttrandet var mer eller mindre identiskt med Svenska Gymnastiklärarsällskapets yttrande. Detta var egentligen inte särskilt märkvärdigt. I och med att Idrottshögskolan innehade rollen som landets främsta utbildare av ämneslärare för idrottsämnet kom naturligtvis större delen av högskolans eget lärarkollegium att bestå av just idrottslärare. Dessutom hade en stor del av lärarkåren utbildats på skolan.

Reaktioner i samband med Lgr 69

När det sju år senare var dags för en ny läroplansreform var reaktionerna avsevärt mildare från samtliga inblandade. Orsaken till detta var rimligen att skillnaderna mellan Lgr 69 och Lgr 62 var relativt små. Riksidrottsförbundets reaktion uteblev i stort sett. Förbundet agerade inte remissinstans och i aktuella organ, exempelvis *Svensk Idrott* och *Final*, återfanns inte några reaktioner i samband med reformen. I några ledare som rörde skolidrotten kan man notera ett visst missnöje gällande antalet timmar ämnet tilldelades, men denna fråga kopplades inte direkt till vare sig Lgr 69 eller läroplansöversynen. En orsak till denna återhållsamhet kan ha varit att den statliga idrottsutredningen samma år lämnade sitt betänkande: *Idrott åt alla*. Denna utredning presenterade ett förslag rörande det framtida idrottsstödet och Riksidrottsförbundet satsade hårt för att påverka resultatet av utredningen. Det kan förmodas att det var svårt att argumentera för stora anslag åt den frivilliga föreningsidrotten, med andra ord Riksidrottsförbundet, samtidigt som man argumenterade för att skolan skulle ta ett större ansvar för ungdomarnas fysiska utveckling.

Även Svenska Gymnastiklärarsällskapet låg relativt lågt vid läroplansöversynen. Man stod i sitt yttrande fast vid ståndpunkten att tre veckotimmar borde vara minimum. Gällande ämnesinnehållet har man endast mindre synpunkter och verkade i stort vara nöjda med utvecklingen. Friluftsdagarna kommenterades dock återigen och sällskapet påpekade det nödvändiga av en återgång till den traditionella utformningen av friluftsupervisningen. I stället inriktade sig Svenska Gymnastiklärarsällskapet på frågor med koppling till lärarkårens arbetsförhållanden; exempelvis utbildningsfrågor, lönepolitik och frekvensen av yrkesskador. Att man inte fokuserade på läroplansreformen i större utsträckning var troligen ett resultat av de mycket marginella förändringarna som var aktuella. I stort förtöpte kritiken i samma spår som under föregående läroplansöversyn.

Idrottshögskolan agerade passivt under läroplansöversynen. Man engagerade sig inte i reformarbetet och yttrade sig heller inte över förslaget. Rimligen var det svaga intresset kopplat till de marginella förändringar som faktiskt var aktuella. Kanske kunde detta kombineras med en vetskap om att de krav som uppmärksammats vid

föregående reformtillfälle knappast skulle vinna större förståelse denna gång.

Reaktioner i samband med Lgr 80

Inte heller Lgr 80 orsakade några större reaktioner. Bristen på reaktioner kan i sammanhanget betraktas som anmärkningsvärd då spontana yttringar förekom i icke obetydlig utsträckning. Remissyttranden lämnades inte från någon av aktörerna och i deras officiella tidskrifter gavs reformen inte heller betydande uppmärksamhet. Vid en närmre betraktelse visar det dock sig att detta inte hade att göra med bristande intresse så mycket som med den struktur som läroplansutredningen hade.

Skolöverstyrelsen hade under reformarbetet tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att lämna ett gemensamt förslag till ny läroplan för behandling av riksdagen. I arbetsgruppen ingick bland annat representanter för Riksidrottsförbundet, Skolidrottsförbundet, Idrottshögskolan och Svenska Gymnastiklärarsällskapet. Detta var också orsaken till att dessa organisationer inte deltog som remissinstanser; eventuella synpunkter hade rimligen redan beaktats när förslaget lämnades ut på remiss. I utredningsmaterialet fanns heller ingenting som antydde att någon av aktörerna skulle ha reserverat sig mot de föreslagna reformerna. Även om inte aktörerna helhjärtat stödde alla förslag kan man förmoda att den på det stora hela svarade väl mot de aktuella aktörernas önskemål.

Att aktörerna deltog direkt i reformarbetet förklarar också bristen på debatt kring och kritik av förslaget. Om man inte reserverat sig under arbetets gång var det knappast möjligt, eller i alla fall inte lämpligt, att allt för hårt gå ut och kritisera den färdiga läroplanen. Trots detta förekom dock reaktioner från vissa håll efter att reformförslaget presenterats. Från Riksidrottsförbundet berömdes, via Skolidrottsförbundet, snarast Lgr 80 för att föreningslivet betonades i så stor utsträckning och att den frivilliga skolidrotten framhövdes. Svenska Gymnastiklärarsällskapet berömde namnbytet, från Gymnastik till Idrott, men inflikade samtidigt en oro för det ökade lokala inflytandet över undervisningen vilket man fruktade kunde leda till inskränkningar i tidstilldelning och lokalt godtycke gällande innehållet i undervisningen. Sällskapet betonade att de aktiviteter som presenterades i Lgr 80 skulle utgöra grunden för

fördelningen av aktiviteterna i undervisningen.

På det hela taget ger de kommentarer som sällskapet avgav intryck av att det internt fanns en betydande enighet om hur skolans fysiska övningar borde se ut och att läroplanen i stort följde denna linje. Kritiken begränsade sig till detaljfrågor medan helheten mottogs positivt. De förändringar av ämnet som genomförts förefaller också vara ungefär i enlighet med aktörernas önskemål.

Reaktioner i samband med Lpo 94

Den passivitet och förnöjsamhet som präglat Lgr 69 och Lgr 80 utbyttes med Lpo 94 till förvåning och ursinne. Den föreslagna läroplansreformen kom unisont att bemötas med betydande missnöje. Riksidrottsförbundets reaktion var kraftfull. Man avvisade den nya läroplanen i dess helhet. Kritiken omfattade flera punkter och handlade dels om själva innehållet i ämnet, dels om tidstilldelningen. Riksidrottsförbundet accepterade inte de tre kunskapsområden som kom att ersätta de gamla huvudmomenten. Man menade att idrottsutövande i traditionell mening kom att försummas som en följd av förslaget. Man menade också att de tidigare läroplanerna uppskattat idrottens värde genom att låta den representeras av ett antal olika huvudmoment, medan Lpo 94 reducerade idrottsinslaget till ett delmoment i ett av de tre kunskapsområdena. I sitt remissyttrande lämnade man ett eget förslag där de tre kunskapsområdena hade kompletterats med ett fjärde; *Idrott, lag- och individuella idrotter*. Uppenbarligen ansåg förbundet att dess egen verksamhet var den mest lämpliga för skolundomen. Man kritiserade också tidstilldelningen. I remissyttrandet hävdade förbundet att den nya läroplanen på sikt skulle komma att kosta statsmakten enorma summor då de skador och sjukdomar som skulle följa i den försämrade folkhälsans kölvatten skulle ålägga sjukvården en orimlig börda. Riksidrottsförbundet önskade en återgång till tre timmar i veckan och reserverad tid för friluftsupervisningen: kort sagt en återgång till Lgr 80. Om någon förändring kunde komma i fråga menade man att det i så fall måste vara fråga om en ökning av tidstilldelningen, inte en reduktion.

Idrottsläraryrkåret reagerade också med kraft. I både *Tidskrift i Gymnastik* och *Idrottsläraryrket* reagerade respektive lärarförbund med bestörtning när förslaget innehåll blev känt: den

förstnämndas ledare pryddes exempelvis med rubriken *"Idrottsämnet slaktas"*. Det var inte idrottsämnets innehåll i sig som orsakat protesterna. I det remissyttrande som Svenska gymnastiklärarsällskapet lämnade till läroplanskommittén under vintern 1993 stod att sällskapet i stort anslöt sig till förslaget. Istället var det tidstilldelningen som ansågs oacceptabel. Att idrottsämnet dessutom skulle breddas i ett läge där tidstilldelningen minskade ansågs som särskilt anmärkningsvärt. Istället menade man att tiden som en följd av det nya innehållet skulle utökas avsevärt. För de yngsta ansågs en timme dagligen vara nödvändigt medan sällskapet krävde att minimitiden för övriga årskurser skulle vara tre lektioner i veckan. Man hade delvis bytt taktik något när man försökte motivera ämnets existens. Tidigare hade man framhållit att kroppsrörelse var nödvändig för att förbereda individen för det framtida livet ute på arbetsplatserna. Nu argumenterade man istället för att kroppsrörelse inte bara rustade individen för vuxenlivet utan också bidrog till teoretisk inläring. En fysiskt aktiv skolungdom skulle därmed prestera bättre i alla skolans ämnen än den som var fysiskt inaktiv. De båda organisationernas kritik kretsade således huvudsakligen kring tidstilldelningen. Tidstilldelningen motiverades med att inga andra aktörer var lämpliga för att organisera verksamheten än skolan varför en minskning av antalet veckotimmar otvetydigt skulle drabba dem som bäst var i behov av kroppsrörelse.

Idrottshögskolan reagerade i stort sett enligt samma mönster som idrottsläraryrkåret. Man hade man inte särskilt mycket att säga om ämnesinnehållet: läroplanens beskrivning av huvudmoment och målsättningar verkade ligga i linje med skolans önskemål. Men liksom Skolidrottsförbundet menade man att målsättningarna inte var realistiska. Orsaken var otillräcklig tidstilldelning. Ämnets unicitet användes som ett huvudargument: som det enda ämnet som tillhandahöll fysiska övningar hade det en särskild betydelse för skolundomen. De stora kostnaderna som samhället riskerade drabbas av framhölls också tillsammans med det faktum att brist på kroppsrörelse inte kunde kompenseras senare i livet. Vidare menade man att den möjlighet till profilering som öppnade sig med reformen ändå inte skulle få avsedd effekt då de elever som mest behövde denna inte skulle söka sig till de aktu-

ella skolorna. Idrottshögskolan menade att grundskolan måste garantera fysiska övningar på schemat tre gånger i veckan.

Slutsatser

Vilka slutsatser kan dras av denna, kortfattade och schematiska, översikt? Ett gemensamt drag som framträder vid en studie av aktörernas inställning till ämnets innehåll är att ingen av dem har haft särskilt bestämda åsikter i frågan. I stort har alla varit ense om att läroplanerna svarat väl mot de krav som ställdes på ämnet. Den viktigaste frågan var friluftsdagarna och den breddning av innehållet som skedde under 1960-talets början. Undantaget i denna fråga är Riksidrottsförbundet som reagerat mot marginaliseringen av idrott och olika idrottsgrenar. Reaktionen är knappast förvånande med tanke på innehållet i den verksamhet Riksidrottsförbundet självt bedriver.

Ämnets existens har under hela perioden motiverats utifrån ett hälsoperspektiv. Dock har man använt olika taktik under de olika decennierna. Under 1960-talet handlade argumentationen huvudsakligen om elevernas framtida fysiska status. Bland annat relaterade man frågan till det framtida yrkeslivet: en god fysik ansågs vara nödvändig för att kunna fungera effektivt i yrkeslivet. Då ämnet ensamt svarade för elevernas fysiska hälsa hade det ansvar för att ungdomen var väl rustade för det kommande arbetslivet. Lite krasst kan man se det som att det handlade om att skapa effektiva produktionsenheter i bästa fysiologisk anda. Under 1990-talet hade argumentationen förändrats även om kontentan var densamma. Istället för att producera effektiva arbetare så skulle ämnet förhindra skador och sjukdomar. Svenska Gymnastiklärarsällskapet hävdade också inför den senaste reformen att ämnet kunde bidra till elevernas teoretiska utveckling. Sällskapet menade att elever som var fysiskt aktiva också presterade bättre i teoretiska ämnen än dem som var fysiskt inaktiva. Gemensamt för dessa argument var att fysisk aktivitet inte gavs något större egenvärde. Andra ämnen hade ofta en självklar funktion i skolan men inte de fysiska aktiviteterna. De motiverades istället genom att andra aktiviteter kunde utföras bättre om man samtidigt var i god fysisk kondition.

De krav som ställdes på ämnet dominerades tidstilldelningsfrågan. Här stod man enade. Det huvudsak-

liga kravet var att ämnet skulle ges ett minimum av tre veckotimmar i alla årskurser. Detta krav bestod under hela undersökningsperioden med vissa modifieringar. Tidstilldelningsfrågan var också den som dominerade debatten under reformarbetet med Lpo 94, trots att stora innehållsliga förändringar samtidigt inträffade. Detta säger något om vad som ansågs viktigast av aktörerna.

Flera slutsatser framträder när de olika ståndpunkterna jämförs. Det första som slår en är den avsevärda kontinuiteten i argumentationen. Ett gott exempel på detta är tidstilldelningsfrågan där samma argument oförändrat förs fram under en femtioårsperiod. Inledningsvis skall detta ha varit kopplat till de vetenskapliga upptäckter som fysiologin stått för men det verkar som om detta med tiden vänt till att bli något av en dogm för de inblandade aktörerna.

En andra slutsats rör den typ av argumentation som använts. Den fysiska fostran motiveras ständigt, ända sedan 1960-talet, med att den svenska folkhälsan var på nedåtgående. Samtliga aktörer menar att en potentiell katastrof väntade om inte frågan hanterades på något sätt. Trots detta förefaller konsekvenserna av den nerskurna skolidrotten ännu inte infunnit sig, i alla fall inte i den utsträckning man varnat för. Det verkar som om de hotfulla framtidsbilderna huvudsakligen varit ett retoriskt grepp att använda som gisslan ifall statsmakten bestämde sig för att skära ner ämnet. Idrottsämnet har under perioden snarast verkat leva i ett ständigt kristillstånd.

En tredje slutsats omfattar frågan om relationerna mellan aktörerna. Förutom det faktum att de ofta argumenterat på samma vis, finner man bland remisserna ibland exakt samma statistik och samma formuleringar. Det verkar således som om det förekommit ett inte obetydande inslag av samarbete och samråd i samband med att remissyttrandena författades. Detta förefaller naturligt ur en rent taktisk synvinkel då det måste vara lättare att få igenom krav om potentiella allierade gör gemensam sak i frågan. Aktörerna verkar lagt upp sin strategi tillsammans och sett till att föra fram samma krav på statsmakten. Syftet med detta måste rimligen ha varit att maximera möjligheterna att styra reformerna av ämnet mot en för dem mer önskvärd riktning.

Hur väl lyckades man då i dessa strävanden? De starka reaktionerna i

samband med den senaste läroplansreformen är ur detta perspektiv särskilt intressanta, i synnerhet om man betänker de förhållandevis lama reaktioner som präglade de tidigare reformerna. Till viss del har detta naturligtvis att göra med de förändringar som föreslogs, men det bör också betänkas att reformen för första gången sedan början av 1960-talet genomfördes av en statlig kommitté. Även om aktörerna var inbjudna som remissinstanser så innebar detta att deras inflytande hade minskat drastiskt. I samband med reformarbetet inför Lgr 69 och Lgr 80 hade dessa suttit med i utredningarna, nu var de utanför och de hade inte samma kunskap om vad som skulle hända innan förslaget presenterades. Att idrottsämnet kom att genomgå så omfattande förändringar kan mycket väl vara en konsekvens av att de aktörer som tidigare bevakat sina intressen nu inte längre fick vara en del i reformprocessen. Statsmakten mål med skolidrotten var således inte längre förenliga med aktörernas, varpå de lämnades utanför beslutsprocessen. En tolkning av detta är att aktörerna tidigare haft stort inflytande över verksamheten men att detta minskat under senare tid. En annan, rimligare, tolkning är att aktörernas inflytande under 1960- till 1980-talet endast var illusoriskt: de fick inflytande av det enkla skälet att statsmaktens intressen under denna period överensstämde med deras egna. När statsmakten omvärderade sin ståndpunkt under 1990-talet innebar det slutet för aktörernas inflytande.

Referenser

Otryckta källor

Idrottens hus: Skolidrottsförbundets arkiv: diariér, protokoll, protokoll, verksamhetsberättelser, årsberättelser, årsmötesprotokoll

Riksarkivet:

1991 års kommittéarkiv: Läroplanskommittén

Ecklesiastikdepartementet: konseljakter

Skolöverstyrelsens arkiv: diariér

Utbildningsdepartementet: Regeringsakter

Tryckta källor:

Läroplan för grundskolan 1962 – Lgr 62

Läroplan för grundskolan 1969 – Lgr 69

Läroplan för grundskolan 1980 – Lgr 80

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet – Lpo 94

Kursplaner för grundskolan – Lpo 94

Tidskrifter:

Final

Idrottsläraren

Svensk idrott

Tidskrift i gymnastik

Litteratur:

Annerstedt, Claes, "Kropp, idrott och hälsa – dåtid nutid och framtid", *Idrott, historia och samhälle* 2000

Idrott åt alla, SOU 1969:29, Stockholm (1969)

Norberg, Johan, *Idrottens väg till folkhemmet*, Stockholm (2004)

Sandahl, Björn, "Att göra våld på den historiska utvecklingen", *Svensk Idrottsforskning nr 2* 2002

Sandahl, Björn, "Mellan teori och verklighet – Idrottsämnet i Grundskolan", *Svensk Idrottsforskning nr 3* 2002

Sandahl, Björn, "Ett ämne för vem? - Idrottsämnet i grundskolan 1962-2002", Karin Redelius och Håkan Larsson (Red.), *Mellan nytta och nöje. Bilder av ämnet idrott och hälsa* (Slutrapport för projektet Skola - Idrott - Hälsa)

